

IV.3. 1.
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI FEJEZETE

**ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI SZAKTERÜLETI RÉSZE**

L A D Á N Y B E N E

**TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJÁHOZ ÉS
TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK
FELÜLVIZSGÁLATÁHOZ ÉS MÓDOSÍTÁSÁHOZ**

Kecskemét

2021

TARTALOM

Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya.....	3
Örökségvédelmi (régészeti) vizsgálat.....	3
Általános földrajzi, geomorfológiai leírás	
A település történeti leírása a régészeti leletek alapján	
A település régészeti örökségének felmérése.....	5
Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely	
Nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek	
A rendezés során tervezett változtatások és azok hatáselemzése.....	7
Tervezett változtatások	
Értékvédelmi terv.....	12
A lehetséges régészeti érintettség vonatkozásában	
Összegzés.....	14
Nyilatkozat.....	15
Melléklet	
Régészeti lelőhelyek Ladánybene közigazgatási határán belül.....	16
Jogszabályi környezet.....	17
Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos	
alapvető jogszabályok jegyzéke	
A kulturális örökség védelmével kapcsolatos további jogszabályok jegyzéke	
A régészeti lelőhellyel érintett területek típusai, ezen területeken követendő eljárások	
A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások	
Az örökségvédelmi bírság	

1. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya

A 2001. évi LXIV. kulturális örökségvédelmi törvény 85/A. §-a alapján örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során, ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi.

Jelen hatástanulmány Ladánybene településfejlesztési koncepciójának és településrendezési eszközeinek teljes körű felülvizsgálatához és módosításához kapcsolódik, az Építésműhely Kft. (6000 Kecskemét, Wesselényi u. 1/A) megbízásából készült és az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részét tartalmazza.

A hatástanulmány a megírásának időpontjában rendelkezésre bocsátott adatok alapján készült.

2. Örökségvédelmi (régészeti) vizsgálat

2.1. Általános földrajzi, geomorfológiai leírás

Ladánybene a Duna-Tisza közti hátságon, a Kiskunsági-homokháton fekszik, amely jellegében egy szélhordta homokkal fedett hordalékkúp síkság. Felszíne enyhén hullámos síkság, amelyet lefolyástalan mélyedések, mésziszapos-szikes elzárt laposok tagolnak. Legjellemzőbb formái a közel párhuzamos buckasorok. A buckaközi laposokat, mélyedéseket gyakran tőzeg, ill. mésziszapos tavak, mocsarak töltik ki. A felszín horizontálisan gyengén szabdalt, a hosszanti vízlevezető laposok jellemző iránya NyÉNy–KDK. A talajtípus itt többnyire különféle minőségű homok. A buckavonulatok mélyedéseiben a szikesek különböző típusai, részben réti talajok és ritkábban lápos réti talajok alakultak ki.

Éghajlata mérsékelt meleg, alapvetően száraz vidék. Ladánybene a Duna-Tisza közti hátságra jellemzően felszíni vizekben eléggé szegény. A kevés csapadék a gyenge víztartóképességű talajban gyorsan elszivárog.

A Duna-Tisza közti flórajárásba tartozó kistáj legjellemzőbb erdőtársulásai a borókás-nyárasok, ill. pusztai és sziki tölgyesek. Jellemző lágyszárú fajok a rozsnok félék, az árvalányhaj, a homokviola, a tartós szegfű és a homoki kikerics. A mezőgazdasági hasznosítású területeken a rozs, az őszi árpa és a kukorica a jellemző.

A mai község Bács-Kiskun megye északi határán, Kecskeméttől 24 km-re található. A településen áthaladó alsóbbrendű közlekedési utak jó megközelítési lehetőséget biztosítanak.

2.2. A település történeti leírása a régészeti leletek alapján

Az újkőkori kultúrák számára a termékeny folyómenti sáv jelentette a biztosabb megélhetést, ezért a legkorábbi régészeti kultúrák emberei területünkön inkább a Duna és a Tisza mentén telepedtek le. Az újkőkort felváltó rézkor állattartó pásztornépei voltak az elsők, akik a Duna-Tisza köze középső részét is birtokukba vették. Ladánybene tágabb környezetében is a legkorábbi régészeti lelőhelyek a rézkorból származnak, jóllehet a község területén még nem kerültek elő ilyen korú leletek. A rézkort követő bronzkorban újra a földművelő gazdálkodás vált általánossá és ezzel együtt járt az állandóbb, hosszabb ideig lakott településekhez kötődő életmód. A község területén is létezett bronzkori település, ma már nem azonosítható helyről az 1900-as évek elején bronzkori település és temető leletei kerültek be a kecskeméti múzeumba, terepbejárás során pedig a Templom-dűlőben bronzkori település nyomait találták meg. A vaskor időszakából eddig csupán szórványos régészeti leleteket ismerünk a község távolabbi környékéről, a Templom-dűlőben végzett terepbejárás során ugyancsak előkerültek vaskori településre utaló nyomok is.

Az I. század közepén költöztek be a Duna-Tisza közére az iráni eredetű szarmaták első törzsei, a jazigok, akiket a III. században a roxolánok, majd az alánok követtek. A kezdetben főleg állattartással foglalkozó szarmaták laza szerkezetű szállásait az évszázadok során, a földművelés térhódításával a nagy kiterjedésű, folyamatosan lakott falvaik váltották fel, melyek sűrű településhálózatot alkottak a Duna-Tisza közén. Ladánybene határában is több szarmata település lehetett. Terepbejárás során településük nyomát megtalálták a Templom-dűlőben, Hosszúszék lelőhelyen és a Csíkos-tó dűlőben. A község belterületén, az iskola közelében, ma már pontosan nem azonosítható helyen szarmata temetkezéseket bolygattak meg.

Az V-VI. század viharos gyorsasággal egymást váltó hun-germán népmozgásainak régészeti nyoma nem maradt meg Ladánybene határában, mint ahogy nem ismerjük az 568 táján betelepült új nép, az avarok első nemzedékének emlékeit sem. A VII. század második felében lezajló népmozgás eredményeként újabb néphullám érkezett a Kárpát-medencébe, melynek nyomán jelentős változások következtek be az avarság életmódjában, tárgykultúrájában, hitvilágában. A település határából sírleletek (Fő utca) és települések (Templom-dűlő) nyoma is ismer,

A IX. század végén a Kárpát-medencét birtokba vevő magyarság első nemzedékének emléke a híres benepusztai harcos sírja, amelynek pontos helyét ma már nem tudjuk megállapítani.

A X-XI. század fordulóján és a XI. század első felében az államalapításra és az új rend megszilárdítására került sor. Az Árpád-korban a mai Ladánybene területén, hasonlóan a Duna-Tisza köze és az Alföld más területeihez, jelentős sűrűségű településhálózat alakult ki. Ebben az időszakban lehettek lakottak azok a települések melyeket a Templom-dűlőből, a Hornyákdomb környékéről, a Csíkos-tó dűlőből és Hosszúszekről ismerünk. Ezek a falvak a tatárjárás idején elpusztulhattak, ezt követően csak egy részük éledt ismét újjá.

A környék is a kun szállásterület része lett. Az okleveles adatok 1385-ben Bene, 1462-ben Beneszállása néven említik a templommal is rendelkező középkori falut, amely a mai Templom-dűlőben helyezkedett el. A XVI. századi török adóösszeírásokban többször említik a települést, amely a XVI. század végén, a tizenötéves háború idején néptelenedett el és vált lakatlanná.

3. A település régészeti örökségének felmérése

3.1. Kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely

A kulturális örökségvédelmi törvényben meghatározott fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely nincs a település közigazgatási határán belül.

3.2. Nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek

Az ismertté vált és nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek felsorolása előtt fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a település teljes közigazgatási határán belül még nem került sor szisztematikus terepbejárásra. Amennyiben erre sor kerülne, az ismert régészeti lelőhelyek száma tovább növekedhetne.

Azonosító szám	Lelőhely neve	Helyrajzi szám	Száma	Típusa	Végzett tevékenység
27650	Fő u. 75.	397, 398, 400, 399	1	népvándorlás kori sír	1974-ben -ben késő avar kori sír mentésére került sor.

27651	Templom-dűlő	022/28, 022/29, 022/83, 022/82, 022/81, 022/80, 022/79, 022/31, 022/33, 022/32, 022/30, 032, 022/37, 022/23, 023/63, 023/62, 022/40, 023/64, 022/38, 022/39, 022/41, 022/51, 022/49, 022/50, 022/48, 022/44, 025, 022/86, 022/46, 022/85, 022/42, 022/47, 022/43, 026/41, 026/66, 026/44, 026/45, 026/48, 026/47, 023/75, 026/55, 026/56, 026/58, 026/33, 026/61, 026/60, 026/64, 026/63, 026/53, 026/54, 022/53, 022/52, 023/58, 023/71, 023/74, 023/61, 023/46, 023/45, 023/47, 023/48, 023/50, 023/49, 023/51, 026/46, 026/50, 026/51, 026/49, 023/65, 023/66, 023/24, 023/69, 023/23, 023/70, 023/59, 023/57, 026/27, 026/28, 026/62, 026/65, 026/52, 0710/39	2	őskori, római kori, népvándorlás kori és középkori telepnyom, középkori templom és temető.	A középkori templomnál 1931-ben és 1980-ban került sor ásatásra, majd a 2000-es években terepbejárás során bronzkori, vaskori, szarmata, avar, Árpád-kori és késő középkori települések nyomait találták meg.
27654	Hornyák-domb	0109/108, 0109/6, 0109/107, 0109/101, 0109/41, 0109/88, 0109/42, 0109/85, 0109/86, 0109/89, 0109/106, 0109/40, 0109/110, 019/113, 088	3	középkori telepnyom és kincslelet	1973-ban 1158 érmét és ékszereket tartalmazó kincslelet került elő, terepbejárás során Árpád-kori település nyomait találták meg.

27652	Kenyérváró-halom	1/2, 3/2	4	ismeretlen kor	Leletbejelentés során ismeretlen korú szórványlelet került a múzeumba.
87041	Hosszúszék	02/2, 03/57, 03/56, 03/54, 03/55, 0142/18, 0142/17, 0142/16, 0142/15, 0142/14, 067, 066/18	5	őskori, római kori és középkori településnyom	Terepbejárás során őskori, szarmata és Árpád-kori település nyoma került elő.
92029	Csíkos-tó-dűlő	019/51, 019/64, 019/69, 019/66	6	római kori és középkori telepnyom	Terepbejárás során szarmata és Árpád-kori település nyoma került elő.
92031	Mogyorós-dűlő, Kalmár-tanya ÉNY	020/65	7	népvándorlás kori településnyom	Terepbejárás során népvándorlás kori település nyoma került elő.
27328	Kunbaracs, Beck-major Északkelet	032, 0727/13, 0727/15, 0728, 0727/14, 035/8, 0140/34, 0142/35, 0140/26, 0140/35, 0140/36, 036	2	római kori településnyom	Leletmentés során szarmata kori település nyoma került elő

4. A rendezés során tervezett változtatások és azok hatáselemzése

A településrendezési terv módosításánál a következő szempontok szerint jártak el: a jogfolytonosságot kívánták biztosítani a hatályos szabályozáshoz viszonyítva, az építési övezeti differenciálás alapjának a már kialakult, vagy célba vett beépítési karaktert, valamint a környezeti szempontok és az önkormányzat lehetőségeinek együttes érvényesítését tartották szem előtt.

4.1. Tervezett változtatások

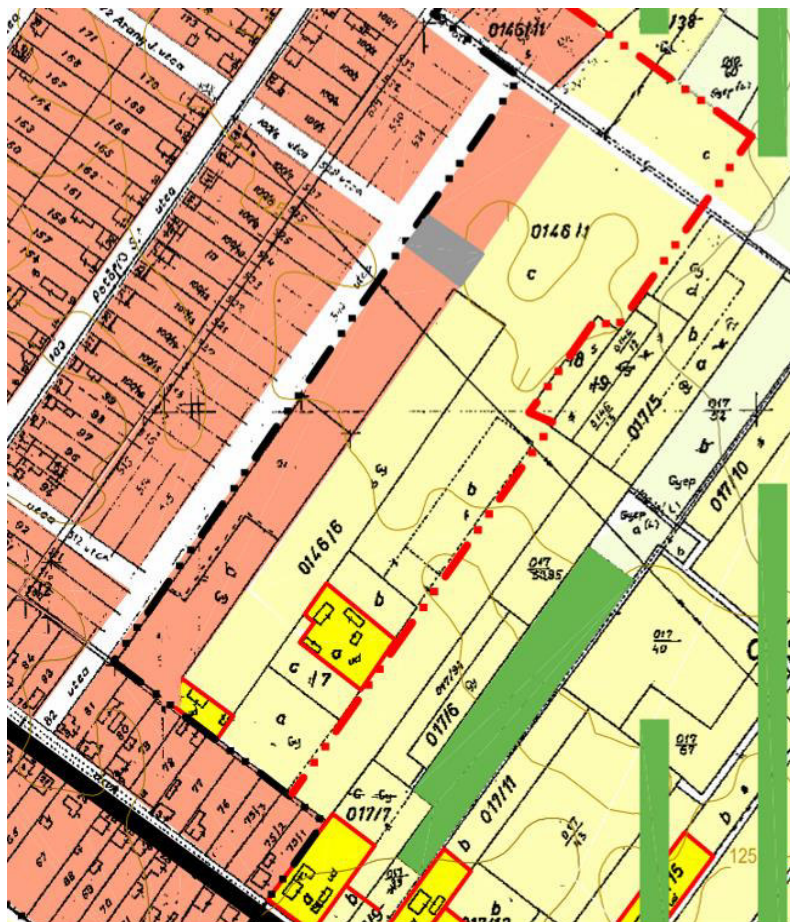
Ladánybene rendelkezik jóváhagyott településrendezési tervvel. Ez a terv 2007-ben került jóváhagyásra, azóta többször módosították. A változtatásokat ehhez a jóváhagyott tervhez viszonyítva jelezzük.

Területfelhasználás

Lakóterület

Nagytelkes és kistelkes építési övezeteken túl, bevezetésre került a középkelkes építési övezet is.

Új beépítésre szánt területként jelenik meg a belterület DK-i részén, a Fő út - Petőfi Sándor utca – Pálinkás-dűlő határolta terület.

Új beépítésre szánt terület

Megtekintettük az új beépítésre szánt területet. A hullámos térfelszínű, homokos területen néhol futóhomok mozgását lehetett érzékelni. A vizsgált terület nagyobbik része parlagon hagyott, felületét gyeppel borította, valamint nagy mennyiségben fordult elő parlagfű és vaddohány. A terület DK-i részét kukoricatábla foglalta el. A terület a növényi fedettség miatt pontos régészeti vizsgálatra alkalmatlan volt.

Annak ellenére, hogy a helyszíni vizsgálatnál régészeti jelenséget nem tudtunk megfigyelni, nem zárható ki régészeti leletek előkerülése.

A vizsgált terület ÉK-ről fotózva

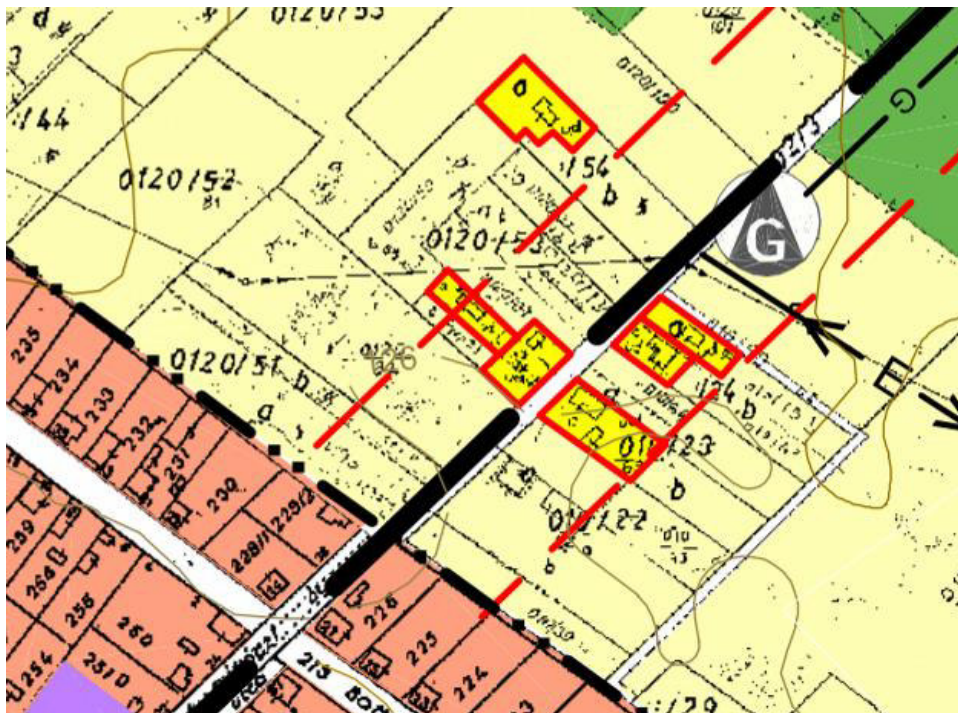

A vizsgált terület DNY-ről fotózva

A vizsgált terület talaja

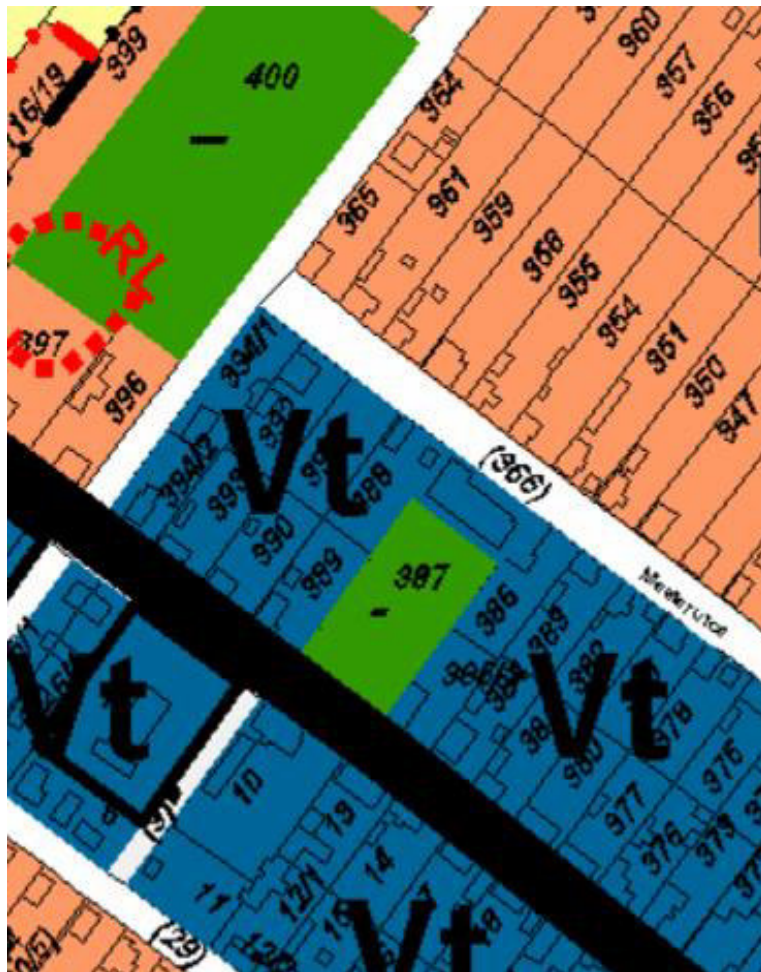
A belterület K-i szélén a már beépült külterületi tanyasor új övezeti besorolást kap.

Új övezeti besorolású terület

Településközpont vegyes terület

A művelődési ház övezeti besorolása a valós helyzetnek megfelelően változik.

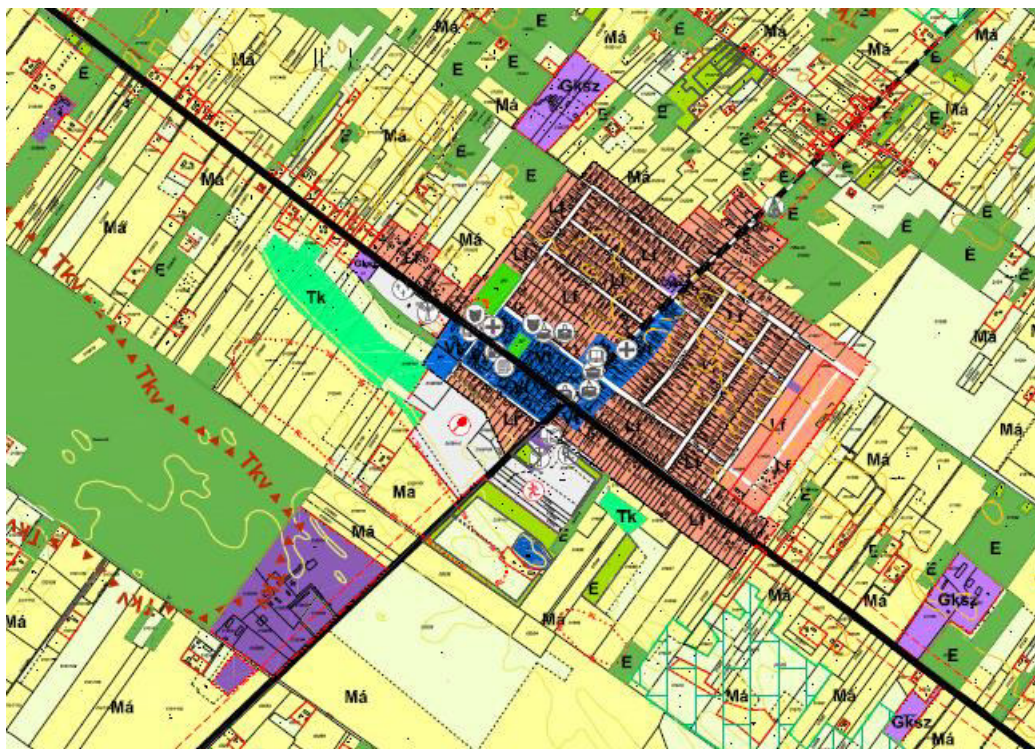

Új övezeti besorolású terület

Gazdasági terület

A főleg külterületi mezőgazdasági területek helyén tervezett gazdasági célú beépítéseknél a beépíthetőség mértéke 30%-ról 50%-ra változik.

Ez a változtatás a belterületről DNy-ra, a Kunbaracsra vezető út mellett található gazdasági kereskedelmi szolgáltató területre is vonatkozik. Az egykori major közelében található a 27654 nyilvántartási számú, *Hornnyák-domb* régészeti lelőhely. Amennyiben építkezésre kerül sor a területen, a lelőhely közelsége miatt régészeti jelenségek is előkerülhetnek.

Gazdasági kereskedelmi szolgáltató területek (lilával jelölve)

Zöldterület

A településközpont leburkolt zöldterületi besorolású telke övezeti átsorolást kap, burkolt köztér kategóriába kerül.

Mezőgazdasági terület

Külön övezeti előírások elmaradnak.

5. Értékvédelmi terv

A régészeti lelőhelyek állagromlásának lassítása vagy megállítása csak az önkormányzat, a területileg illetékes múzeum, az örökségvédelmi hatóság és az érintett magánszemélyek és vállalkozások együttműködésével lehetséges.

A településrendezési terv módosítási tételei a legtöbb esetben csak általánosan fogalmazzák meg a változtatási igényeket a területfejlesztésre vonatkozóan. Ezért az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi részében ugyancsak általános irányelveket tudunk megfogalmazni.

5.1 A lehetséges régészeti érintettség vonatkozásában

Jelenlegi ismereteink szerint a tervezett módosítások között nincs régészeti lelőhellyel érintett terület.

A településrendezési terv módosításának azon tételeinél, ahol régészeti érintettség feltételezhető, a jelenleg hatályos törvények alapján ismertetjük a követendő eljárást.

- A belterületől DNy-ra, a Kunbaracsra vezető út mellett lévő gazdasági kereskedelmi szolgáltató terület, az egykori major közelében található a **27654** nyilvántartási számú, **Hornyák-domb** régészeti lelőhely. A lelőhelyen Árpád-kori és késő középkori település nyomait regisztrálták. Amennyiben a szóban forgó területen a beépíthetőség növelése okán építkezésre kerül sor, amely 30 cm-nél mélyebb földmunkával jár, nem zárható ki a lelőhely közelsége miatt régészeti jelenségek előkerülése.

Ezért szükségesnek látjuk, amennyiben földmunkákra kerül sor, a földmunkák idejére a régészeti megfigyelés biztosítását. A régészeti megfigyelés ellátására a területileg illetékes Kecskeméti Katona József Múzeum (6000 Kecskemét, Bethlen krt. 1.) jogosult.

- A vizsgált új beépítésre szánt területen, annak ellenére, hogy régészeti jelenséget nem tudunk megfigyelni, nem zárható ki régészeti leletek előkerülése. Ebben az esetben a 2001. évi LXIV. kulturális örökségvédelmi törvény (a továbbiakban Kötv.) mentő feltárásokra vonatkozó 24-26.§-t kell alkalmazni. Vagyis, ha régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni, a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt, valamint a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárásra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

A mentő feltárás elvégzésére jogosult intézmény a Kecskeméti Katona József Múzeum (6000 Kecskemét, Bethlen krt. 1.).

Mivel Ladánybene közigazgatási határán belül nem volt szisztematikus terepbejárás, ezért ismerünk csupán néhány, elhelyezkedését tekintve jól körülhatárolható régészeti lelőhelyet.

Több olyan leletet ismerünk, azonban, amelynek előkerülési helye ma már nem azonosítható. Mindezek azt jelzik, hogy régészeti leletek kül- és belterületen földmunkák során bárhol előkerülhetnek. Ilyen esetekben a fentebb ismertetett, a Kötv. mentő feltárásokra vonatkozó 24-26.§-t kell alkalmazni.

A követendő eljárást, mint szakhatóság a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály (6000, Kecskemét, Széchenyi krt. 12) írja elő.

6. Összegzés

Ladánybenén a tervezett változtatások jelenlegi ismereteink szerint nem érintenek nyilvántartott régészeti lelőhelyet.

Egy esetben, a belterületről DNy-ra, a Kunbaracsra vezető út mellett található gazdasági kereskedelmi szolgáltató területnél a **27654** nyilvántartási számú, **Hornyák-domb** régészeti lelőhely közelsége miatt, amennyiben építkezésekre kerülne sor, a földmunkák idejére régészeti megfigyelést javasoltunk.

A továbbiakban a régészeti feltáráson kívül, váratlanul előkerülő régészeti leletek vonatkozásában jeleztük a követendő eljárást.

Minden esetben a javasolt feladat alkalmazásáról a döntést a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, mint szakhatóság hozza meg.

Kecskemét, 2021. szeptember 9.

Somogyvári Ágnes
régészeti szakértő

7. Nyilatkozat

Alulírott, **Somogyvári Ágnes**, régész, nyilatkozom, hogy a 439/2013 (XI. 20) Korm. rendelet előírásának megfelelően szerepelek a Miniszterelnökség régészeti szakértői névjegyzékében.

Az általam jegyzett örökségvédelmi hatástanulmány a készítés idején hatályos örökségvédelmi jogszabályokkal és hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Kecskemét, 2021. szeptember 9.

Somogyvári Ágnes
régészeti szakértő

Mellékletek

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Ladánybene közigazgatási területén

Jogsabályi környezet
Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos
hatályos jogsabályok jegyzéke

1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogsabályok jegyzéke

- a) 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről
- b) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről;
- c) 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól;
- d) 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, különösen a kunhalmok és földvárak törvényi védelméről (23. § 2-3 bek. f, g.)
- e) 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről.
- f.) 312/2012. (XI. 8.) Korm. Rendelet az építésügyi és építésfelügyeleti hatósági eljárásokról és ellenőrzésekről, valamint az építésügyi hatósági szolgáltatásról
- g.) 496/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet
a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- h.) 497/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- i.) 68/2018 (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- j) 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről
- k.) 13/2015. (III. 11.) MvM rendelete a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
- l.) 14/2015 (III. 11.) MvM rendelete a nagyberuházást megelőző régészeti feltárás végzésére jogosult intézmények és a feltárásban alvállalkozóként részt vevő szervezetek akkreditálásának szabályairól és eljárásrendjéről
- m.) 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 177. § (3.) szerint
- n.) 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről; különös tekintettel a 357 és 358. §-ra

o.) 409/2021 (VII.8) Korm. rendelet a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény egyes szabályainak veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról

2. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos további jogszabályok jegyzéke

- a) „1954. évi Hágai Egyezmény” [1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről];
- b) 2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról;
- c) 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról;
- d) 47/2001 (III. 27) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról;
- e) 149/2001 (VIII. 31) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Valettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről;
- f) 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról;

3. A régészeti lelőhellyel érintett területek típusai, ezen területeken követendő eljárások

3.1. A kulturális örökségvédelmi törvény régészeti örökségre vonatkozó előírásai

A 2001. évi LXIV., a kulturális örökség védelméről szóló törvény meghatározza a régészeti örökség fogalmát: *Régészeti örökség*: az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstrukciójához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerzés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek. (7§ 37.)

Meghatározza a *régészeti lelőhely* fogalmát: földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak, (7.§ 35.) és a *nyilvántartott régészeti lelőhely* fogalmát is: a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely. (7.§ 23.)

A földmunkával járó fejlesztéseknél ugyancsak meghatározza a törvény a követendő magatartást: 19.§(1) A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal,

beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

(2) A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozgathatók el.

(3) A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás, valamint a 23/F. § (7) bekezdésében foglalt eset kivételével - a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

(4) A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A régészeti feladatellátásra vonatkozó hatósági ár képzésének szabályait, az alkalmazható legmagasabb ár mértékét, valamint a régészeti feladatellátással összefüggő költségtételek figyelembevételének részletes szabályait kormányrendelet határozza meg. A hatósági árra vonatkozó szabályokat évente felül kell vizsgálni.

3.1.1. Fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

Az örökségvédelmi törvény a nyilvántartott régészeti lelőhelyeknél figyelembe vesz védett régészeti lelőhelyeket. Ezen belül két kategóriát különböztet meg: a fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyet (13. § 3.). Kiemelten védettnek tekinti azt a lelőhelyet, amely kivételes tudományos jelentőséggel bír és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontosságú. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. (13. § 4.)

3.1.2. Régészeti érdekű terület, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely

Az örökségvédelmi törvény meghatározza a régészeti érdekű terület fogalmát is:

Régészeti érdekű terület: valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. (7. § 29. pont)

A törvény 19. § (2) szerint: A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozgathatók el.

4. A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások

Az örökségvédelmi törvény előírja, hogy meghatározott körülmények között milyen típusú feltárássra van lehetőség. A feltárás típusai a következők: mentő feltárás a váratlanul, régészeti feltárás nélkül előkerülő lelete esetére; a próbafeltárás a régészeti érdekű területek érintettségének megállapítására; beruházásokhoz kapcsolódó megelőző feltárás; a törvény külön szabályozza a nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátást.

4.1.1. Mentő feltárás

24. § (1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is gondoskodni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzéséről. Ha a helyszíni megőrzésre nincs lehetőség, mentő feltárást kell végezni. Mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerinti intézmény jogosult.

(2) Ha régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles

a) az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni,

b) a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerint feltárássra jogosult intézményt, valamint

c) a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárássra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

(3) A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan - az elvárható ütemben - végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni.

(4) Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság hivatalból vagy a feltárást végző intézmény javaslatára ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.

(5) A feltárást végző intézmény köteles a feltárás befejezését követő 30 napon belül a lelőhely ismertté vált adatait jogszabályban meghatározott módon bejelenteni. A lelőhelyet a hatóság nyolc napon belül nyilvántartásba veszi.

25. § A mentő feltárást végző múzeum jogosult a leletmentésre fordított költségeinek megtérítésére, amennyiben az állam nem mond le javára a régészeti leletek tulajdonjogáról. A költségek iránti igényt a hatósághoz kell benyújtani.

26. § A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője jogszabályban meghatározottak szerint elismerésben részesíthető.

4.1.2. Próbafeltárás

21.§ (1) A próbafeltárás célja

- a) a terület régészeti érintettségének megállapítása,
- b) régészeti lelőhelyek állapotának felmérése, jellegének, térbeli kiterjedésének és rétegsorainak megállapítása,
- c) a nyilvántartott régészeti lelőhely védetté nyilvánításának előkészítése során a lelőhelyek védelmi fokozatának megállapítása és osztályozása,
- d) megelőző feltárás esetén a veszélyeztető forrásoknak, valamint a megelőző feltárás módjának és mértékének meghatározása,
- e) nagyberuházás esetén az előzetes régészeti dokumentáció munkarészeként a régészeti érintettség meghatározása.

(2) A próbafeltárást a régészeti rétegsor aljáig kell elvégezni.

4.1.3. Megelőző feltárás

22.§ (1) A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

(2) A földmunkával járó beruházások előkészítése során a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez a beruházó előzetes régészeti dokumentációt készíttethet.

(2a) A földmunkával járó, nagyberuházásnak nem minősülő, új nyomvonalú, külterületi közútépítések előkészítése során - a kerékpárút kivételével - a beruházó köteles a régészeti érintettség felderítése érdekében előzetes régészeti dokumentációt készíttetni.

(2b) A (2) és (2a) bekezdés szerinti előzetes régészeti dokumentáció készítésére a 23/C. és 23/D. §-ban foglaltak alkalmazásával a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogosult.

(3) A nyilvántartási adatok és - ha rendelkezésre áll - az előzetes régészeti dokumentáció adatai, valamint a beruházás régészeti örökségre gyakorolt hatása alapján a védettségi fokozat figyelembevételével a hatóság - jogszabályban meghatározottak szerint - a megelőző feltárás keretében

a) régészeti megfigyelést ír elő, ha

aa) a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit,

- ab) a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos,
 - ac) a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökség elemeinek jelentkezési szintjét,
 - ad) a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, vagy
 - ae) a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el,
 - b) próbafeltárást ír elő - jogszabályban meghatározott kivételekkel -, ha
 - ba) előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeztek próbafeltárást,
 - bb) földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg,
 - bc) a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert,
 - c) teljes felületű feltárást ír elő, ha
 - ca) a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása,
 - cb) a beruházás történeti városmag területén valósul meg,
 - d) teljes felületű feltárást írhat elő, ha a feltárás a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja.
- (4) A hatóság a (3) bekezdés a)-d) pontjában meghatározott régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.
- (5) Megelőző feltárást végezhet
- a) a régészeti gyűjtőkörrel és a feltárás helye szerinti gyűjtőterülettel rendelkező területi múzeum (a továbbiakban: területi múzeum), Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum, ha a beruházással érintett terület nem lépi túl a területi múzeum gyűjtőterületét;
 - b) a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, ha
 - ba) nincs területi múzeum a beruházással érintett területen,
 - bb) a területi múzeum kapacitása nem teszi lehetővé az önálló feladatellátást,
 - bc) a beruházással érintett terület túllépi a területi múzeum gyűjtőterületét.
 - c) jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a 23/G. §-ban meghatározott feladatok ellátásánál és a saját vagyonkezelésében levő ingatlanjain.
- (6) Az (5) bekezdés b) pont bb) alpontja szerinti kapacitás rendelkezésre állásáról a területi múzeum a beruházó megkeresésére nyolc napon belül nyilatkozni köteles.
- (7) Az (5) bekezdés b) pont bb)-bc) alpontja esetében a megelőző feltárás elvégzésébe a területi múzeumot kapacitása erejéig kötelezően be kell vonni.

(8) A régészeti feladatellátás szaktevékenységi részének jogszabályban meghatározottak szerinti elvégzésébe kapacitáshiány esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdés szerinti feltárássra jogosult intézmény vonható be. A bevont feltárássra jogosult intézmény további régészeti szaktevékenységet ellátó közreműködőt nem vehet igénybe.

(8a) A régészeti feladatellátás járulékos részéhez a megelőző feltárást végző múzeum biztosítja a szükséges régészeti bontómunkát. A régészeti bontómunkába gazdasági társaság bevonható.

(9) A megelőző feltárás költségei magukba foglalják a régészeti feltárás terepi munkavégzésén túl - beleértve a feltárás munkafeltételei biztosítását is - a jogszabályban meghatározott tartalmú dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás költségeit. A feltárást végző intézmény köteles a tényleges felhasználásról jogszabályban meghatározott módon elszámolni.

(10) A megelőző feltárássra vonatkozóan a feltárássra jogosult intézmény és a beruházó írásbeli szerződést köt. A szerződés tartalmazza a feltárás módját, időtartamát, a feltárássra jogosult intézmény által végzendő régészeti feladatellátás költségét, valamint a jogszabályban meghatározott egyéb szakmai feltételeket.

(11) A (10) bekezdés szerinti szerződést a feltárássra jogosult intézménynek és a beruházónak a jogszabályban meghatározott adattartalomnak a beruházó által történő rendelkezésre bocsátásától számított 15 napon belül kell megkötöni.

23. § (1) Megelőző feltárás esetén a teljes területű feltárást legalább az engedélyezési vagy kiviteli terv szerinti földmunkával érintett mélységig kell elvégezni azzal, hogy a földmunkával érintett mélység szintjén lévő régészeti leletek és emlékek egészét fel kell tárni.

(2) A régészeti feltáráshoz kapcsolódó régészeti földmunka megvalósításáról a beruházó köteles gondoskodni. Ha a beruházó nem tudja biztosítani a földmunkát, akkor a feltárást végző intézmény - a közbeszerzésekről szóló törvény szerint - gondoskodik a régészeti feladatellátáshoz kapcsolódó földmunka elvégzéséről a beruházó költségén.

(2a) A régészeti feltárás dokumentálásához kapcsolódó geodéziai és térinformatikai feladatok ellátásába gazdasági társaság bevonható.

(3) Ha a megelőző feltárás módja régészeti megfigyelés, akkor a földmunkát a feltárás vezetőjének irányításával kell végezni. A régészeti megfigyelés során előkerülő régészeti lelőhelyek feltárási módjáról és feltételeiről jogszabályban meghatározottak szerint a hatóság dönt.

(4) Teljes területű feltárás során régészeti megfigyelés nem végezhető.

23/A. § A régészeti örökség védelme és a beruházások hatékonyabb megvalósítása érdekében a nyilvántartott régészeti lelőhelyen kívüli földmunka esetén a régészeti feltárássra a 22. § (10)-(11) bekezdésében foglalt követelmények szerinti szerződés köthető.

4.2.1. Nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra vonatkozó előírások

A Kötv. 7. §, 20. pontja meghatározza a nagyberuházás fogalmát:

20. *Nagyberuházás*: az alábbi, földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás:

a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,

c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,

d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, vagy

e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

23/B. § (1) Nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra - beleértve az előzetes régészeti dokumentáció készítését - a megelőző feltárással kapcsolatos szabályokat a 23/C-23/F. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

4.2.2. Előzetes régészeti dokumentáció

23/C. § (1) Nagyberuházás esetén – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - előzetes régészeti dokumentációt kell készíteni.

(2) Előzetes régészeti dokumentációnak minősül a hatástanulmány is, ha a tartalmát és az elkészítéséhez alkalmazott módszereket tekintve megfelel az előzetes régészeti dokumentáció fogalmi feltételeinek, és alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására.

(3) Az előzetes régészeti dokumentációt a beruházóval kötött írásbeli szerződés alapján a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv készíti el.

(4) Az előzetes régészeti dokumentáció adattartalmának meghatározásához a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv megkeresésére a gyűjtőterületén érintett múzeum köteles a szakmai adatbázisában szereplő adatot ingyenesen, teljességi nyilatkozattal nyolc napon belül a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv rendelkezésére bocsátani.

(5) Az előzetes régészeti dokumentáció készítése során - a jogszabályban meghatározott kivételekkel - próbafeltárást kell végezni, amely nem a megelőző feltárás része.

(6) A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv az előzetes régészeti dokumentáció keretében végzett régészeti feladatellátás jogszabályban meghatározottak szerinti elvégzésébe

saját kapacitáshiánya esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdés szerinti, feltárássra jogosult intézményt vonhat be. A bevont feltárássra jogosult intézmény további régészeti szaktevékenységet ellátó közreműködőt nem vehet igénybe.

(7) A műszeres lelőhely- és leletfelderítéshez kapcsolódó feladatok ellátásába gazdasági társaság bevonható.

(8) Amennyiben a beruházó a régészeti gépi földmunka elvégzését nem tudja biztosítani, az előzetes régészeti dokumentáció keretében végzett régészeti feladatellátáshoz kapcsolódó régészeti gépi földmunka elvégzéséről a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv - a közbeszerzésekről szóló törvény szerint - gondoskodik a beruházó költségén.

4.2.3. Feltárási projektterv

23/D. § (1) Az előzetes régészeti dokumentáció záródokumentuma a feltárási projektterv.

(2) A feltárási projektterv meghatározza a nagyberuházáshoz kapcsolódó valamennyi régészeti feladatellátást, annak módját, az érintett területet és annak régészeti jellemzőit, a várható kockázatokat. A feltárási projektterv tartalmazza továbbá a projektterv készítésének időpontjában irányadó szabályok szerint, valamint a 23/E. § (2) bekezdése alapján a régészeti feladatellátást végző, feltárássra jogosult intézményt. A jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a projekttervben határozza meg a nagyberuházás régészeti területi jellemzői és előkészítettsége alapján a régészeti feladatellátás területi szakaszait és a szakaszolás indokait.

(3) A feltárási projektterv elkészítésébe a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogszabályban meghatározottak szerint örökségvédelmi szakmai tanácsadó testületet vonhat be.

(4) A feltárási projekttervet a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a beruházó részére megküldi. A beruházó a feltárási projekttervet véleményezheti, módosítását, kiegészítését javasolhatja. A véleményt figyelembe kell venni, ha az műszaki és pénzügyi szempontból a régészeti feladatellátást akadályozó tényeken alapul.

(5) A beruházó által elfogadott projekttervet a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv megküldi a projekttervben szereplő, a régészeti feladatellátás elvégzésére megjelölt intézménynek, valamint a Magyar Nemzeti Múzeumnak.

4.2.4. Nagyberuházáshoz kapcsolódó megelőző feltárás és elfedés

23/E. § (1) A beruházó a megelőző feltárás elvégzésére írásbeli szerződést köt, ha a megelőző feltárás elvégzésére a terület rendelkezésre áll.

(2) A Magyar Nemzeti Múzeum a beruházó szerződéskötési szándékáról, annak kézhezvételét követő 5 napon belül értesíti a nagyberuházás megelőző feltárásának elvégzésére jogosult intézményt és koordinálja a szerződéskötést.

(2a) A nagyberuházást megelőző feltárást a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum végezheti jogszabályban meghatározottak szerint.

(2b) A nagyberuházást megelőző feltárás régészeti szaktevékenységének elvégzésébe

a) a gyűjtőterületén érintett területi múzeumot kapacitása erejéig kötelezően be kell vonni,

b) további kapacitáshiány esetén kizárólag más, a 20. § (4) bekezdése szerinti feltárássra jogosult intézmény vonható be.

(3) A (2b) bekezdés szerinti bevont feltárássra jogosult intézmény a régészeti szaktevékenység ellátásában további közreműködőt nem vehet igénybe.

(4) Ha a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum a megelőző feltárássra vonatkozó szerződést a 22. § (11) bekezdésében meghatározott 15 napos határidőn belül nem köti meg, akkor a Magyar Nemzeti Múzeum gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

(4a) A (4) bekezdés szerinti esetben a kultúráért felelős miniszter - a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 40. § (3) bekezdése alapján a működési engedély módosításával - hivatalból indított eljárásban dönt a megyei hatókörű városi múzeum régészeti gyűjtőkörének lezárásáról. Az eljárásban a kulturális örökség védelméért felelős miniszter egyetértési jogot gyakorol.

(5) Nagyberuházás megvalósítása esetén a régészeti földmunka, valamint a kivitelezés földmunkái régészeti megfigyelés mellett végezhetőek.

(6) A nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés biztosítására a (2a)-(3) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni.

(7) A régészeti megfigyelés során előkerülő régészeti lelőhelyek feltárási módjáról és feltételeiről jogszabályban meghatározottak szerint a hatóság dönt.

(8) Ha a nagyberuházás esetén végzett régészeti feladatellátás idő- és költséghatára a teljes felületű feltárást nem teszi lehetővé, és a beruházó nyilatkozata alapján az elfedés műszakilag megvalósítható, a lelőhely jogszabályban meghatározott módon elfedhető. A nyilvántartott régészeti lelőhely elfedése a lelőhely fizikai állapotromlását nem eredményezheti.

(9) Ha a beruházó nyilatkozata alapján az elfedés műszakilag nem valósítható meg, akkor a régészeti megfigyelés keretében régészeti bontómunkát kell végezni.

4.2.5. Nagyberuházás esetén végzett régészeti feladatellátás idő- és költséghatára

23/F. § (1) Az előzetes régészeti dokumentáció készítése során végzett próbafeltárás időtartama a próbafeltárás céljára a beruházótól a földmunkával érintett munkaterületnek régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotörögzítő jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 nap. A próbafeltáráshoz kapcsolódó gépi földmunka időtartama legfeljebb 10 nap lehet, amely a próbafeltárás időtartamába nem számít bele. A beruházó és a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv ennél hosszabb időtartamban is megállapodhat.

(2) A feltárási projekttervet a próbafeltárások elvégzését követő 10 napon belül kell elkészíteni, kivéve, ha a beruházó és a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv ennél hosszabb időtartamban állapodik meg.

(3) Teljes felületű feltárás esetén a feltárás időtartama a feltárás céljára a beruházótól a földmunkával érintett munkaterületnek vagy régészeti területi szakasznak régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotörögzítő jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 - régészeti feltárás elvégzésére jogszabályban meghatározottak szerint alkalmas - nap. A beruházó és a feltáráshoz jogosult intézmény ennél hosszabb időtartamban is megállapodhat. A teljes felületű feltáráshoz kapcsolódó gépi földmunka időtartama a teljes felületű feltárás időtartamába nem számít bele.

(4) A nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti feltárással összefüggő rendelkezések alkalmazásában - tekintet nélkül a nagyberuházás szakaszolására - a beruházás teljes bekerülési költsége a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 47-51. §-ában meghatározott tételek tervezett összege.

(5) A beruházó legkésőbb a próbafeltárás megkezdése előtt köteles a beruházás teljes bekerülési költségéről nyilatkozatot tenni.

(6) A beruházót terheli az előzetes régészeti dokumentáció - beleértve a próbafeltárást -, a teljes felületű feltárás, valamint a régészeti megfigyelés és az elfedés régészeti előkészítésének költsége.

(7) Az előzetes régészeti dokumentáció elkészítésének költségei - nemzetgazdasági szempontból indokolt esetben - a központi költségvetésből fedezhetőek.

(8) Az előzetes régészeti dokumentáció készítésének költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 0,35 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja.

(8a) Az előzetes régészeti dokumentáció készítésének költsége

a) tartalmazza a végleges leletbefogadás,

b) nem tartalmazza a próbafeltáráshoz szükséges gépi földmunka, továbbá a munka- és balesetvédelmi szabályok betartásához szükséges műszaki feltételek biztosításának költségét.

(9) A teljes felületű feltárás költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 1 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja.

Az összeg

a) tartalmazza a teljes felületű feltárás terepi munkavégzésén túl - beleértve a feltárás munkafeltételei biztosítását is - a jogszabályban meghatározott tartalmú dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás, valamint a végleges leletbefogadás költségeit.

b) nem tartalmazza a jogszabályban meghatározottak szerint feltáráshoz alkalmas napon kívüli régészeti feltárás végzéséhez a beruházó által kötelezően biztosítandó szükséges technikai felszerelés biztosításának költségét.

(10) A tényleges költségekről köteles

a) a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv az előzetes régészeti dokumentáció tekintetében

b) a feltárás elvégzésére szerződött múzeum

jogszabályban meghatározott módon elszámolni.

(11) A feltáráshoz jogosult intézmény a teljes felületű feltárás és az elfedés régészeti előkészítésének összköltségei 10 százalékának erejéig tartalékot képezhet az esetleges régészeti többletköltségekre. A tartalék a beruházó és a feltárást végző intézmény közötti megállapodás alapján használható fel.

A 23/F. § (8) és (9) bekezdését a veszélyhelyzet ideje alatt a 409/2021 (VII.8.) Korm. rendeletben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

4.2.6. Az egyes nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra vonatkozó különös előírások

23/G. § (1) Az olyan nagyberuházás esetén,

a) amellyel összefüggő közigazgatási hatósági ügyeket a Kormány rendeletében nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánított,

b) amelyet törvény vagy kormányrendelet kiemelten közérdekű beruházássá, vagy amelyet kormányrendelet nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű közlekedési infrastruktúra-beruházássá nyilvánított,

- c) amely a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt,
- d) ami az energiahordozók szállításához, energiaellátás biztosításához szükséges, vagy
- e) amely bányászati tevékenység végzésével jár [a továbbiakban az a)-e) pont alattiak együtt: kiemelt nagyberuházás]

a régészeti feladatellátásra - beleértve az előzetes régészeti dokumentáció készítését -, a megelőző feltárással kapcsolatos, valamint a 23/B-23/F. §-ban meghatározott rendelkezéseket ezen alcímben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

(2) A kiemelt nagyberuházás esetén a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv gondoskodik

a) a megelőző feltárás, valamint

b) a kivitelezés során ellátandó régészeti megfigyelés és szükség esetén régészeti bontómunka elvégzéséről, és e feladatokra vonatkozó szerződést a beruházóval a 22. § (11) bekezdésében meghatározott 15 napos határidőn belül megkötö.

(3) A (2) és (4) bekezdésben meghatározott feladatok elvégzésébe jogszabályban meghatározott módon bevonható

a) a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, Budapesten a Budapesti Történeti Múzeum,

b) a gyűjtőterületén érintett területi múzeum, vagy

c) a feltárással kapcsolatos intézmény vagy szervezet.

(4) Amennyiben a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv régészeti feladatellátással kapcsolatos megkeresésére a (3) bekezdésben megjelölt intézmény vagy szervezet öt napon belül nem válaszol, a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv közvetlenül gondoskodik a régészeti feladatellátásról.

(5) Amennyiben a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a (4) bekezdés szerinti közvetlen feladatellátást nem tudja biztosítani, úgy a Magyar Nemzeti Múzeum bevonásával gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

(6) Amennyiben a feltárással kapcsolatos napok miatt a feltárás nem végezhető el a beruházó számára elfogadható határidőre, a feltáró intézmény a feltáráshoz szükséges technikai felszerelés biztosításának költségét a 23/F. § (9) bekezdésében meghatározott költségkereten túl elszámolhatja annak érdekében, hogy a régészeti feltárást a jogszabályban meghatározottak szerint feltárással alkalmas napon kívüli napokon is végezni lehessen.

(7) Kiemelt nagyberuházás esetén a hatóságnak a megelőző feltárás engedélyezésére irányuló eljárásában szakhatóság nem vesz részt, szakkérdést nem kell vizsgálni.

5. Az örökségvédelmi bírság

Az örökségvédelmi törvény rendelkezik az örökségvédelmi bírságról is:

82. § (1) Örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely)

a) az e törvényben vagy más jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet a védetté nyilvánított vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökségi elemen engedély vagy tudomásulvétel nélkül vagy attól eltérő módon végzi,

b) a 61/I. § (4) bekezdése szerinti tevékenységet a kiemelt nemzeti emlékhely és annak településképvédelmi környezete területén a Kiemelt Nemzeti Emlékhely Bizottság előzetes hozzájárulása nélkül vagy az előzetes hozzájárulásban meghatározottaktól eltérő módon végzi,

c) a védetté nyilvánított vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti vagy megrongálja, valamint

d) a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,

e) régészeti feltárást feltárási jogosultság vagy műemléki területen szakértői tevékenységet szakértői jogosultság nélkül végez, vagy szakértői jogosultsággal rendelkező személy - a kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye szerint - szakszerűtlen, illetve szándékosan vagy súlyos gondatlanságból valótlán tartalmú szakvéleményt, dokumentációt készít,

f) nyilvántartott régészeti lelőhelyen a hatóság engedélye vagy nyilatkozata nélkül beruházást valósít meg.

g) kulturális javakon az e törvényben vagy más jogszabályban tiltott tevékenységet végez,

h) az e törvényben vagy más jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet a kulturális javakon engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi.

(2) Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt

a) bejelentési kötelezettségének, vagy

b) árverési hirdetményben a védettség tényéről szóló tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget.

(3) A bírságot a hatóság szabja ki.

(4) A bírság összegének megállapításánál a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló törvényben meghatározott mérlegelési szempontok mellett a hatóság figyelembe veszi a kulturális örökség elemének történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét is.

83. § A bírság kiszabásának nincs helye,

a) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a hatóság tudomására jutásától számítva egy év, vagy

b) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezésétől tíz év eltelt.

85. § A bírságolásra vonatkozó részletes szabályokat, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló értékhatárokat és a bírság legmagasabb összegét a Kormány rendeletben határozza meg.

A 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet határozza meg a régészeti lelőhelyek kategóriákba sorolását és a kategóriánkénti büntetés összegét is:

2.§ (1) A kategóriába sorolást - a (2)-(4) bekezdésben meghatározottak kivételével - régészeti lelőhelyek és műemlékek esetén a védettségre vonatkozó miniszteri rendelet, kulturális javak esetén a védetté nyilvánítást kimondó határozat tartalmazza.

(2)A bírság megállapítása szempontjából a Kövt. 46. §-ában meghatározott kulturális javak és a nem védett kulturális javak a IV., a nyilvántartott régészeti lelőhelyek és a kulturális örökség ideiglenes védelem alatt álló elemei az I. kategóriába tartoznak.

(4)A kulturális örökségnek a Kövt. hatálybalépése előtt védetté nyilvánított elemei közül a régészeti lelőhelyek és kulturális javak e rendelet alapján mindaddig az I. kategóriába tartoznak, amíg a védettségükre vonatkozó rendelet, illetve határozat másképp nem rendelkezik.

4.§ (1) A bírság összege a kulturális örökségnek a Kövt. hatálybalépése előtt védetté nyilvánított elemei közül a régészeti lelőhelyek és kulturális javak vonatkozásában

a) az I. kategória esetén 10 ezertől 250 millió forintig,

b) a II. kategória esetén 10 ezertől 125 millió forintig,

c) a III. kategória esetén 10 ezertől 25 millió forintig,

d) a IV. kategória esetén 10 ezertől 250 millió forintig terjedhet.

7. § (1) A bírságot a hatóság állapítja meg.

A kulturális javak védelme a tulajdonos rendelkezési jogát is korlátozza. A Btk-ban ezt az alábbi módon szabályozzák:

Műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása

357.§ (1) Aki a tulajdonában álló műemléket, védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat vagy a tulajdonában álló ingatlanon lévő régészeti lelőhelyet megrongálja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a tulajdonában álló

a) műemléket vagy védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat megsemmisíti,

b) műemlék olyan helyrehozhatatlan károsodását idézi elő, amelynek következtében az elveszti műemléki jellegét, vagy

c) védett kulturális javak körébe tartozó tárgy vagy régészeti lelőhely helyrehozhatatlan károsodását idézi elő,

egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Védett kulturális javakkal visszaélés

358.§ (1) Aki

a) a védett gyűjteményhez tartozó tárgyat vagy védett tárggyegyüttes darabját jogszabályban előírt előzetes hozzájárulás nélkül elidegeníti,

b) védett kulturális javak körébe tartozó tárgy, gyűjtemény vagy tárggyegyüttes tulajdonjogában bekövetkezett változásra vonatkozó, jogszabályban előírt bejelentési kötelezettségét elmulasztja,

c) védett kulturális javak körébe tartozó tárgyat, gyűjteményt vagy tárggyegyüttest engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi,
büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a kulturális javak körébe tartozó és kiviteli engedélyhez kötött tárgyat engedély nélkül külföldre juttat, vagy a kiviteli engedély kereteit túllépi.